

UKRAYNA, RUSYA VE AB İÇİN NEDEN ÖNEMLİ

Ali Kenan

16.03.2014

Zaman 16.03.2014 Sinan CITCI

Eski Slavcada uç, kenar, sınır bölgesi anlamlarına gelen Ukrayna, [] sınırlarıyla olmasa da [] her zaman Avrupa ve Asya'nın güçlü devletleri arasında yay gibi esnek bir sınır bölgesi olmuştur.

Fakat son üç yüz elli senedir bölgenin sosyal, kültürel, ekonomik ve siyasî havasına Rusya'nın hâkim olduğunu düşünürsek bu ülkenin, uzun zamandır Rusya'nın sınırı olduğunu itiraf etmek durumunda kalırız. Rusya'nın 1954'te Kırım'ı Ukrayna'ya bağlamakta bir beis görmemesinin en önemli sebebi de Ukrayna'nın hiçbir zaman kendisinden kopacağını düşünmemesidir. Yine aynı sebeple 1991'de Ukrayna'nın Sovyetler'den kopuşunu, -tıpkı Azerbaycan'ın Osmanlı'dan kopuşunda olduğu gibi [] Rusya uzun zaman kabullenememiştir. İki ülke arasındaki Dostluk ve İşbirliği Antlaşması'nın ancak 1997'de imzalanması da bu hususu gösterir. Nitekim Rus yetkililerin devamlı kardeş kavramı (!) üzerinden diplomatik atraksiyonlar geliştirmeleri ve Putin'in Bükreş'teki NATO zirvesinde yaptığı konuşma Ukrayna'nın, Rusya'nın bir parçası olarak görüldüğünü teyit eder. Her ne kadar bazı mahfillerde ısrarla Avrupa'nın bir parçası olduğu söylene de Ukrayna, coğrafi konumunun dışında pek az yönüyle Avrupa'ya benzer. NATO, OECD gibi önemli Batılı ittifakların içinde olmayan, Kopenhag Kriterleri'nden ziyade SSCB kriterlerine sahip olan, insan hakları, basın özgürlüğü, şeffaflık ve yolsuzluk gibi konularda AB'nin talep ettiği reformları yeterince tamamlayamayan, ithalat ve ihracatını büyük oranda BDT ülkeleriyle yapan bir ülkeye Avrupa'nın parçası olarak bakmak için yeterli donelere sahip görünmüyoruz. Bu realiteye karşın Ukrayna'yı AB'nin bir üyesi olarak görmek isteyen, önemli bir nüfusun varlığı da inkâr edilemez. Gerek Kanada, Amerika, Almanya ve Fransa gibi ülkelerdeki Ukrayna diasporasının, gerek ülke içindeki Avrupa yanlılarının gerekse bazı Batılı siyasetçilerin ısrarlı talepleri, Ukrayna'nın ancak Doğu Ortaklığı (EaP) ve Avrupa Komşuluk Politikası (ENP) gibi oluşumların içine alınmasıyla cevaplanmıştır.

Bununla birlikte gelecek perspektifi açısından Ukrayna'nın, AB ve Rusya için ihmal edilemeyecek bir ülke olduğunu rahatlıkla söyleyebiliriz. Avrupa için Ukrayna; Polonya, Slovakya, Macaristan ve Romanya gibi AB'ye üye ülkelerle hem-hudut, Batı'nın bölgedeki müttefiki Türkiye'ye paralel, Karadeniz'e kıyısı olan ve Asya ile Avrupa arasında köprü/kilit konumunda bir ülkedir. Ayrıca Ukrayna, Doğu Avrupa'nın yüzölçümü bakımından en büyük ülkesidir. Öteden beri, geniş ve verimli topraklarıyla Avrupa'nın tahıl ambarı olarak bilinir ve bu kıymetine binaen II. Dünya Savaşı'nda Almanların Ukrayna'dan toprak götürdüğü rivayet edilir. Dahası 46 milyonluk nüfusuyla da Doğu Avrupa'nın ikinci büyük ülkesidir. Bu nüfusun genç ve nitelikli olması da Ukrayna'yı diğer Sovyet bloku ülkelerden ayrıcalıklı bir yere koyar. Bütün bunların yanı sıra Rusya'dan Avrupa'ya giden

gazın % 80'inin Ukrayna koridorundan geçmesi de Avrupa'yı Rusya dolayısıyla Ukrayna'ya bağımlı hâle getiren hususlardan biridir. O nedenle Batı, Ukrayna'yı bütünüyle periferisinin dışında bırakmak istemiyor. Adına Doğu Ortaklığı denilen, söz konusu ülkelere (Ukrayna, Belarus, Moldova, Gürcistan, Azerbaycan ve Ermenistan) nihaî noktada ne vaat ettiği meşkûk; fakat AB'nin siyasî ve ekonomik hinterlandını genişletmeye matuf bir statünün içine almak istiyor. Bunun için de öncelikle AB mevzuatına uygun hukukî düzenlemelerin ve reformların yapılmasını talep ediyor.

Rusya açısından ise Ukrayna her şeyden önce bugünkü Rus kimliğinin ve devletinin menşei bir atayurttur. Ayrıca Avrupa'ya pazarlanan Rus gazının önemli ve masrafsız transit ülkesidir. Yine Rusya'nın batıya, güneye ve denizlere açılmasına, dolayısıyla Ortadoğu ve Balkanlar'da siyasî ve ekonomik varlığını devam ettirmesine elverişli imkânlar hazırlayan önemli bir merkezdir. Ukrayna'sız bir Rusya'nın, Asya'ya hapsolacağını söylemek yanlış olmaz. Ukrayna'daki yaklaşık 17 milyonluk (1/3) Rus nüfusu ve Kırım'daki deniz filosu da tarihten beri herhangi bir coğrafyadaki Slav/Ortodoks varlığını uluslararası çıkarları için çok iyi kullanan Rusya için görmezden gelinemeyecek öneme sahiptir. Ukrayna, Rusya'nın Avrasya Birliği ideali için de çok önemlidir. Aleksandr Dugin'le tekrar gün yüzüne çıkan ve devlet politikası hâline gelen Avrasya Birliği fikri; Avrasya Birliği, Yeni Sovyetler Birliği veya BDT gibi hangi ad ve unvanla tesmiye edilirse edilsin, nihaî noktada bir Rus imparatorluğunu hedeflemekten başka bir şey gibi görünmüyor. Sınırları pek net olmamakla birlikte, bu imparatorluğun Çin'den Balkanlar'a kadar uzanabileceğini tahmin edebiliriz. Geçen 23 seneye rağmen, Stockholm sendromunu üzerinden atamamış eski Sovyet ülkelerinin çoğunun böyle bir birliğin ilk üyeleri olacağından şüphe etmek uzak bir ihtimal gibi görünüyor. Belarus ve Ukrayna ise bu birliğin sadece çekirdeği, mayası, kurucu ve aslî unsuru değil; Avrupa ayağı olarak da olmazsa olmaz bir partneridir. Fakat her şey olmaya elverişli gücü ve kendine güveniyle mezkur sendromdan önemli ölçüde kurtulmuş olan Ukrayna, Rusya'ya göre NATO ve Avrupa Birliği virüslerine (!) tutulmuş olmakla son zamanlarda Avrasya Birliği önünde önemli bir engel haline gelmekte ve bu da Rusya'yı tedirgin etmektedir.

Sonuç olarak Rusya'nın, toprak bütünlüğünü tehdit edecek şekilde Ukrayna'ya müdahalesinin temelinde kendi arka bahçesine yabancıyı sokmama tedirginliğinin olduğunu söyleyebiliriz. Anlaşılan o ki Rusya, kendi belirlediği sınırın aşılması durumunda askerî müdahale de dahil her türlü caydırıcı tedbire başvurmaktan çekinmeyecek, bugün Kırım'da gördüğümüz Rus askerlerini tedbirler alınmazsa yakın gelecekte Doğu Ukrayna'da görmek ihtimalden uzak değildir.

Kaynak/Source: